



Попов Олександр Ігорович,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного процесу,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: alexpopov.kh@gmail.com
ORCID 0000-0002-4792-250X

doi: 10.21564/2414–990X.154.238834
УДК 347.957

РОЛЬ АДВОКАТА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЄДНОСТІ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ПРИ РОЗГЛЯДІ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ*

Висвітлено можливі шляхи впливу адвоката на реалізацію Верховним Судом функції забезпечення єдності судової практики при розгляді цивільних справ. Не перепечуючи статус Верховного Суду як центральної інституції у сфері формування єдиних підходів щодо застосування правових норм, зосереджено увагу на тому, що динаміка процесуального законодавства в частині регулювання процедур доступу до касації у цивільних справах дозволяє переосмислити місію та зміст представницької функції адвоката на відповідній стадії цивільного процесу. На підставі аналізу чинної редакції Цивільного процесуального кодексу України наголошено, що можливість адвоката бути активним суб'єктом впливу на формування єдиної правозастосовної практики найбільш відчутливо проявляється при подоланні існуючих фільтрів доступу до касації, зокрема, при зверненні до Верховного Суду з касаційною скаргою, що сьогодні вимагає від останнього розширеної аргументації при обґрунтуванні наявності підстав для касаційного перегляду із ретельним аналізом усталеної практики касаційного суду та у певних випадках наведенням доводів стосовно необхідності відступлення від такої і формування нових правозастосовних підходів.

Серед окремих способів впливу адвоката на забезпечення єдності судової практики розглянуто і подання клопотання про зупинення провадження у справі з підстави перегляду судового рішення у подібних правовідносинах (у іншій справі) у касаційному порядку палатами Верховного Суду, а також клопотання про передачу справи на розгляд до Великої Палати Верховного Суду у зв'язку із необхідністю вирішення виключної правової проблеми.

Ключові слова: адвокат у цивільному процесі; Верховний Суд; єдність судової практики; підстави касаційного оскарження; правові висновки Верховного Суду; принцип правової визначеності.

Попов А. И., кандидат юридических наук, доцент кафедры гражданского процесса, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков.
e-mail: alexpopov.kh@gmail.com ; ORCID 0000-0002-4792-250X

* На правах есе.

Роль адвоката в обеспечении единства судебной практики при рассмотрении гражданских дел

Освещаются возможные пути влияния адвоката на реализацию Верховным Судом функции обеспечения единства судебной практики при рассмотрении гражданских дел. Не отрицая статус Верховного Суда как центральной институции в сфере формирования единых подходов к правоприменению, сосредотачивается внимание на том, что динамика процессуального законодательства в части регулирования процедур доступа к кассации по гражданским делам позволяет переосмыслить миссию и содержание представительской функции адвоката на соответствующей стадии гражданского процесса. На основании анализа действующей редакции Гражданского процессуального кодекса Украины утверждается, что возможность адвоката быть активным субъектом влияния на формирование единой правоприменительной практики наиболее ощутимо проявляется при преодолении существующих фильтров доступа к кассации, в частности, при обращении в Верховный Суд с кассационной жалобой, что на сегодняшний день требует от последнего расширенной аргументации при доказывании наличия оснований для кассационного пересмотра, с тщательным анализом сложившейся практики кассационного суда и, порой, приведением доводов о необходимости отступления от такой практики и формирования новых правоприменительных подходов.

Среди отдельных способов воздействия адвоката на обеспечение единства судебной практики рассматриваются и подача ходатайства о приостановлении производства по делу на основании пересмотра судебного решения в подобных правоотношениях (по другому делу) в порядке кассации палатами Верховного Суда, а также ходатайства о передаче дела на рассмотрение Большой Палаты Верховного Суда в связи с необходимостью разрешения исключительной правовой проблемы.

Ключевые слова: адвокат в гражданском процессе; Верховный Суд; единство судебной практики; основания кассационного обжалования; правовые заключения Верховного Суда; принцип правовой определенности.

Забезпечення єдності судової практики постає важливою доктринальною та прикладною проблемою, яка широко обговорюється правниками, але незважаючи на істотну кількість наукових праць потребує глибшого вивчення.

В узагальненому розумінні єдність судової практики сприймається та розуміється як певний якісний стан правосудної діяльності, за якого при розгляді справ, що виникають із подібних правовідносин, мають місце однакові підходи до застосування судами правових норм (усталена практика), котрі не піддаються сумніву.

Водночас підходи до вирішення проблеми єдності судової практики базуються на концепті верховенства права як важливого постулату, що пронизує усі сфери правової реальності, в тому числі й сферу правосуддя. Сучасне трактування принципу верховенства права, його складових компонентів та шляхів реалізації відображено здебільшого у практиці Європейського суду з прав людини, передбачає з-поміж іншого дотримання засад правової визначеності (певності) як важливого аспекту верховенства права. У контексті здійснення правосуддя у цивільних справах правова визначеність, як принцип, розкривається через низку вимог, серед яких окреме і водночас особливе місце відводиться однаковому застосуванню права судами, поряд із остаточністю судових рішень (*res judicata*) та їх здійсненністю.

Важливість указаної вимоги (у контексті реалізації засад правової визначеності) пояснюється достатньо просто – єдність підходів до правозастосування

створює впевненість для особи, право якої порушене, розумно очікувати його належного захисту при зверненні до суду, розуміючи, що норма права, яка забезпечує захист її інтересів, буде застосована саме таким чином і ніяк інакше. Іншими словами, обізнаність індивіда з усталеною практикою застосування правових норм дозволяє останньому прогнозувати потенційний результат розгляду його позову судом та відновлення порушеного права, те, що іноді йменується стабільністю правового стану.

Однак досягнення такого стану обумовлює необхідність в існуванні належних механізмів забезпечення єдності судової практики на рівні національного правопорядку та наділення відповідною функцією певних інституцій. Найбільш поширеною світовою практикою, як відомо, є надання окреслених повноважень суду вищої інстанції, що відображено, зокрема, у Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи R (95) 5 від 07.02.1995 р. «Щодо введення в дію й поліпшення функціонування систем і процедур оскарження у цивільних і торговельних справах», якою передбачено, що розгляд справ у судах третьої інстанції повинен бути спрямований на розвиток права або сприяння в одноманітному тлумаченні закону.

Подібний підхід був реалізований і на рівні національної судової системи, де Верховний Суд у силу положень ст. 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» виступає центром забезпечення єдності судової практики, задля чого йому надається певний набір інструментів як процесуального, так і позапроцесуального характеру.

Як суд із питань права, Верховний Суд, здійснюючи перегляд судових рішень у порядку касації, формулює правові позиції щодо шляхів застосування правових норм, які є обов'язковими до врахування судами при розгляді подібних справ. Сталість таких позицій забезпечується завдяки існуванню у процесуальному законодавстві фільтрів доступу до касації, а також особливим порядком розгляду справ у складі палат Верховного Суду.

Ураховуючи викладене, окреслена тематика нашої роботи може видатись, на перший погляд, досить суперечливою, оскільки адвокат, на відміну від суду, не наділений законом інструментами забезпечення одноманітного правозастосування, а тому роздуми про предмет впливу адвоката на правозастосовний процес у цілому та процеси забезпечення єдності судової практики зокрема можуть посягати сумнів у їх доцільності. З іншого боку, останні зміни у процесуальному законодавстві, особливо в частині регулювання процедур касаційного перегляду, наштовхують на думку про потребу переосмислення місії та змісту представницької функції адвоката на відповідній стадії цивільного процесу, а також дозволяють простежити декілька напрямів можливого впливу адвоката на реалізацію Верховним Судом функції забезпечення єдності судової практики при розгляді цивільних справ.

Так, передусім привертає до себе увагу положення п. 10 ч. 1 ст. 252 ЦПК України, згідно з яким суд вправі зупинити провадження у справі у разі перегляду судового рішення у подібних правовідносинах (у іншій справі) у касаційному порядку палатою, об'єднаною палатою, Великою Палатою Верховного Суду.

Серед передбачених ЦПК України підстав для зупинення провадження у справі, сутність та призначення вказаної вище підстави пояснюється як раз необхідністю досягнення однакових підходів до правозастосування при розгляді подібних справ. У таких випадках суд зупиняє провадження, якщо під час розгляду певної справи стає відомо, що Верховним Судом у складі палати, об'єднаної палати або Великої Палати прийнято до розгляду справу, обставини якої і щонайважливіше – норми права, які підлягають застосуванню у спірних правовідносинах, аналогічні тим, що є предметом застосування у справі, стосовно якої поставлено питання про зупинення провадження.

Наведена підстава для зупинення провадження у справі не є імперативною, а тому вимагає від адвоката, який у силу положень ч. 1 ст. 252 ЦПК України може бути ініціатором відповідного клопотання, всебічної аргументації та обґрунтування того, що між справою, в якій він здійснює професійне представництво, та справою, що розглядається палатою Верховного Суду, мають місце ознаки подібності, та зупинення провадження у справі й, як наслідок, затягування строків її розгляду в такому випадку виправдано більш високою метою – забезпечення застосування судом норм матеріального права в унісон із сформованою практикою Верховного Суду.

Прикладом такої ситуації може послугувати цивільна справа № 556/2096/17-ц, що розглядалася Володимирецьким районним судом Рівненської області, в якій судом було задоволено клопотання адвоката відповідача та зупинено провадження у справі на підставі п. 10 ч. 1 ст. 252 ЦПК України до закінчення перегляду у касаційному порядку справи № 444/9519/12-ц Великою Палатою Верховного Суду. В обох наведених справах судами розглядалися вимоги банків про стягнення заборгованості за кредитними договорами, а предметом застосування, з-поміж іншого, – норми матеріального права, що регулюють строки позовної давності та порядок їх обчислення. У подальшому, ухвалюючи рішення про відмову у задоволенні позову, суди першої та апеляційної інстанції послалися на правові висновки Верховного Суду, сформульовані у постанові від 28.03.2018 р. у справі № 444/9519/12-ц, розгляд якої став підставою для зупинення провадження у вказаній справі, чим було забезпечено дотримання положень ч. 4 ст. 263 ЦПК України.

З представленого прикладу із судової практики та аналізу окремих норм цивільного процесуального законодавства можна висувати, що дії адвоката у процесі, пов'язані із заявленням клопотання про зупинення провадження у справі на підставі п. 10 ч. 1 ст. 252 ЦПК України, переслідують не лише мету сприяння у забезпеченні єдності судової практики, а й уникнення в подальшому підстав для касаційного перегляду судового рішення, відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 389 ЦПК України.

Водночас істотний пласт процесуальних норм, які визначають можливості адвоката бути активним суб'єктом впливу на формування єдиної правозастосовної практики розгляду цивільних справ судами, становлять норми процесуального закону, що стосуються питань так званих «фільтрів доступу до касації» («касаційних фільтрів») та механізмів їх подолання.

Закріплення зазначених фільтрів на рівні закону обумовлене специфікою природи касації та відповідної моделі касаційного перегляду судових рішень, реалізованої у чинній редакції ЦПК України. Філософія сучасної моделі є відлунням уже згаданої Рекомендації R (95) 5 від 07.02.1995 р., у якій наголошується на тому, що на розгляд третьої інстанції мають прийматися скарги, котрі потребують розгляду передусім для розвитку права та сприяння в однаковому тлумаченні і застосуванні закону.

У своїй численній практиці Верховний Суд, обґрунтовуючи можливість існування подібних бар'єрів доступу до касації та відмови у відкритті провадження, як правило, також посилається на усталені позиції Європейського суду з прав людини, в яких визначено, що умови прийнятності касаційної скарги можуть бути більш суворими у порівнянні зі звичайною заявою саме виходячи зі статусу суду касаційної інстанції, де процедури зазвичай є більш формальними, особливо якщо провадження здійснюється судом після розгляду справи судом першої інстанції, а потім ще й судом апеляційної інстанції.

З окресленого впливає, що безпосереднім призначенням касації виступає не розгляд і вирішення конкретної цивільної справи, а формування єдиних підходів у застосуванні права, які в подальшому використовуватимуться іншими судами як орієнтир. Це пояснює, чому касація об'єктивно не може бути відкритою для всіх справ, а лише для тих, де це потрібно для виконання Верховним Судом своєї головної функції.

Таким чином, подолання відповідних фільтрів очевидно постає непростим завданням для заявника, оскільки вимагає від нього ґрунтовного розуміння права, особливостей регулювання правових відносин, обізнаності із усталеною практикою застосування правових норм, а також, що не менш важливо, навичок належної аргументації, які в сукупності дозволять впевнити Верховний Суд у необхідності прийняття касаційної скарги до свого провадження у кожному конкретному випадку. Останнє, на наш погляд, визначає особливу роль адвоката у процесі підготовки касаційної скарги як професійного представника, що володіє достатнім рівнем компетенції і правової кваліфікації, та вкотре демонструє обґрунтованість реалізованого законодавцем підходу щодо виключного представництва адвокатом під час розгляду справ у суді касаційної інстанції.

У цьому контексті варто передусім звернути увагу на такий процесуальний фільтр, як підстави касаційного оскарження, що зазнав суттєвих змін після прийняття Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України щодо вдосконалення порядку розгляду судових справ» № 460-IX від 15.01.2020 р. Відповідно до чинної редакції ч. 2 ст. 389 ЦПК України підставами для касаційного оскарження рішень суду першої інстанції після апеляційного перегляду справи та постанов суду апеляційної інстанції (окрім малозначних справ) є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права виключно у таких випадках:

1) якщо суд апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні застосував норму права без урахування висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду, крім випадку наявності постанови Верховного Суду про відступлення від такого висновку;

2) якщо скаргник вмотивовано обґрунтував необхідність відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду та застосованого судом апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні;

3) якщо відсутній висновок Верховного Суду щодо питання застосування норми права у подібних правовідносинах;

4) якщо судові рішення оскаржується з підстав, передбачених частинами 1, 3 ст. 411 ЦПК України.

З аналізу наведеної норми вбачається, що перші три підстави мають безпосереднє відношення до реалізації Верховним Судом функції забезпечення єдності судової практики, оскільки вимагають від адвоката, який ініціює звернення до суду касаційної інстанції, обґрунтування наявності складного юридичного факту, а саме:

а) неправильного застосування судом норм матеріального права та (або) порушення норм процесуального права;

б) потреби у забезпеченні однакового тлумачення і застосування правових норм через касаційний перегляд судового рішення у конкретній справі.

Обґрунтування останнього юридичного факту, як підстави касаційного оскарження, вимагає від адвоката ретельного вивчення й узагальнення практики Верховного Суду та його правових висновків, сформульованих до цього за результатами розгляду справ, що виникли із подібних правовідносин. Хоча із тим методика такого обґрунтування диференціюється залежно від характеру самої підстави касаційного оскарження.

Так, в аспекті оскарження судового рішення на підставі п. 1 ч. 2 ст. 389 ЦПК України завданням адвоката, поряд із загальними доводами стосовно неправильного застосування норм матеріального права, є обґрунтування наявності розходжень у правозастосовних підходах між висновками, викладеними в оскаржуваній постанові апеляційного суду, та висновками, сформульованими до цього у постанові (постановах) Верховного Суду при розгляді подібних справ. Це передбачає, зокрема:

а) пошук і аналіз відповідної практики Верховного Суду із зазначенням номеру справи та дати ухвалення постанови (постанов);

б) вказівку на сталість правового висновку Верховного Суду та відсутність постанови про відступлення від такого висновку;

в) позначення у касаційній скарзі в чому конкретно полягає невідповідність висновків суду апеляційної інстанції висновкам Верховного Суду, викладених у перелічених постановках;

г) обґрунтування того, що оскаржуване рішення та постанови Верховного Суду, надані для порівняння, ухвалені у справах, що виникли із подібних правовідносин та за аналогічних фактичних обставин.

Відповідно, поданням касаційної скарги з окресленої підстави адвокат сигналізує про існування порушення засади однакового застосування закону при розгляді подібних справ і, у випадку доведення під час касаційного перегляду обставин, зазначених вище, сприяє таким чином Верховному Суду в усуненні відповідних розбіжностей та забезпеченні сталості судової практики.

Так, постановою Верховного Суду від 21.04.2021 р. у справі № 199/5331/19 було задоволено касаційну скаргу адвоката на постанову Дніпровського апеляційного суду від 13.10.2020 р. Підтримуючи аргументи, викладені адвокатом у скарзі, суд касаційної інстанції констатував неправильне врахування апеляційним судом висновків Верховного Суду, викладених у постановою від 07.04.2020 р. у справі № 316/265/17, від 14.02.2020 р. у справі № 757/64361/17, а також висновків Верховного Суду України, викладених у постановою від 10.06.2015 р. у справі № 6-36цс15, від 11.05.2016 р. у справі № 6-338цс16 стосовно встановлення факту укладення договору банківського рахунку, а також стягнення відсотків за користування грошовим вкладом при розгляді спорів, що виникають між банками та вкладниками. Вищенаведене стало підставою для скасування оскаржуваного судового рішення із направленням справи на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

На відміну від розглянутої підстави касаційного оскарження підстава, передбачена п. 2 ч. 2 ст. 389 ЦПК України, є більш складною в обґрунтуванні, оскільки вимагає від заявника переконання Верховного Суду у необхідності перегляду та формування нового підходу до застосування норми права, який не відповідає тому, що був сформований до цього касаційним судом. З аналізу наведеної норми випливає, що аргументативна частина касаційної скарги має містити:

- а) посилання на усталені висновки Верховного Суду щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, які були враховані судом апеляційної інстанції при ухваленні оскаржуваного рішення;
- б) обґрунтування необхідності відступлення від таких висновків;
- в) визначення (пропозицію) нового підходу у застосуванні норми права, який є протилежним усталеному.

Таким чином, якщо у першому випадку мотивом подання касаційної скарги стає забезпечення єдності судової практики через усунення виявлених розбіжностей у застосуванні правової норми, то у другому – формування нової практики застосування правових норм через зміну підходу, сформованого до цього Верховним Судом.

Водночас найбільш яскраво, на нашу думку, можливість адвоката сприяти забезпеченню єдності судової практики простежується через оскарження в касаційному порядку рішень з підстави, передбаченої п. 3 ч. 2 ст. 389 ЦПК України. Механізм реалізації відповідної підстави передбачає:

- а) зосередження адвокатом уваги на конкретній нормі права, що підлягає застосуванню у спірних правовідносинах;

б) ґрунтовний аналіз практики розгляду Верховним Судом справ, що виникають із подібних правовідносин, на предмет виявлення відсутності сформульованих правових висновків суду з питань застосування відповідної норми;

в) обґрунтування неправильного застосування судами в оскаржуваних рішеннях норми права, з необхідністю формування Верховним Судом правового висновку та висловленням адвокатом власної позиції щодо шляхів її правильного застосування.

Унікальністю третьої із розглянутих підстав касаційного оскарження є те, що у разі задоволення касаційної скарги заявник по суті виступає ініціатором вироблення Верховним Судом нового, до цього невідомого підходу щодо застосування норми права при розгляді справ у подібних правовідносинах.

Таким чином, сукупний аналіз підстав касаційного оскарження, перелічених у пунктах 1-3 ч. 2 ст. 389 ЦПК України, вказує на те, що поданню касаційної скарги має передувати ретельне вивчення адвокатом існуючої практики Верховного Суду на предмет виявлення суперечливих підходів у правозастосуванні, необхідності відступлення від усталених позицій чи, навпаки, формуванню нової правової позиції. Аргументація останнього є важливою складовою відповідного процесуального документа й остаточно має на меті сприяння Верховному Суду у забезпеченні єдності судової практики. Відсутність такого обґрунтування, так само як і неналежне обґрунтування наявності підстав для касаційного перегляду, процесуальним законом визнаються як недолік касаційної скарги, що спричиняє залишення такої скарги без руху або її повернення (частини 2, 3 ст. 393 ЦПК України).

Поряд із викладеним, роль адвоката у забезпеченні єдності судової практики може бути також простежена через подолання іншого існуючого касаційного фільтру за ознакою малозначності справи.

За загальним правилом, визначеним у п. 2 ч. 3 ст. 389 ЦПК України, судові рішення у малозначних справах та у справах з ціною позову, що не перевищує двохсот п'ятдесяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, не підлягають касаційному оскарженню. Разом із тим законом передбачені випадки, коли відповідний фільтр може бути подоланий заявником і зокрема, таким є підняття у касаційній скарзі питання права, що має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовної практики (пп. «а» п. 2 ч. 3 ст. 389 ЦПК України).

Із цього випливає, що поряд із необхідністю обґрунтування наявності загальних підстав для касаційного оскарження, розглянутих вище, на адвоката при зверненні до суду з касаційною скаргою на рішення, ухвалене у малозначній справі, додатково покладається тягар обґрунтування наявності фундаментальної правової проблеми, що має значення для формування єдиної правозастосовної практики в такій справі. Останнє, в силу очевидної оціночної природи наведеної категорії, вимагає належної аргументації у тексті касаційної скарги.

Як приклад, можна навести цивільну справу № 742/2585/19, у якій адвокатом позивача було подано касаційну скаргу на судові рішення у малозначній

справі, у частині вирішення судом питань про стягнення витрат на професійну правничу допомогу із посиланням на пп. «а» п. 2 ч. 3 ст. 389 ЦПК України. Оцінюючи доводи заявника, Верховний Суд в ухвалі від 28.09.2020 р. дійшов висновку, що касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовної практики щодо розподілу витрат на правничу допомогу, які має бути сплачено, у разі підтвердження обсягу наданих послуг і виконаних робіт. До того ж суд при вирішенні питання про відкриття касаційного провадження також взяв до уваги посилання адвоката на застосування апеляційним судом норми права без урахування висновків Верховного Суду, викладених у постанові від 03.10.2019 р. у справі № 922/445/19, у зв'язку з чим судом було визначено, що необхідність забезпечення єдності судової практики в наведеному випадку є більш пріоритетною у порівнянні із малозначним характером справи.

Розглядаючи процесуальні можливості адвоката бути активним суб'єктом впливу на дотримання засад однакового застосування судами правових норм, не можна оминати увагою також існуючий порядок розгляду прав у складі палат Верховного Суду. Указаний порядок сам по собі виступає важливим складником процесуального механізму забезпечення єдності судової практики, оскільки покликаний усувати потенційні розбіжності між висновками Верховного Суду щодо застосування норм права у подібних правовідносинах, які можуть виникати вже на стадіях касаційного розгляду, а також бути інструментом вирішення виключних правових проблем, коли передача справи на розгляд до Великої Палати Верховного Суду обумовлена необхідністю забезпечення розвитку права та формування єдиної правозастосовної практики.

Водночас на відміну від розглянутих вище способів впливу адвоката на питання забезпечення єдності судової практики, що пов'язані із подоланням касаційних фільтрів та особливою методикою аргументації касаційної скарги, інструментом ініціювання питання про передачу справи на розгляд Великої Палати Верховного Суду є відповідне клопотання, яке подається в порядку, встановленому ст. 404 ЦПК України та передбачає обґрунтування наявності підстав для такої передачі, перелічених у ст. 403 ЦПК України.

Зокрема, з аналізу відповідних норм випливає, що клопотання адвоката про передачу справи на розгляд до Великої Палати Верховного Суду повинно містити належну аргументацію того, що справа, в якій він надає професійну правничу допомогу, містить виключну правову проблему та потребує вироблення Верховним Судом єдиних узгоджених підходів щодо застосування норми права у подібних правовідносинах.

Як наголошено в ухвалі Великої Палати Верховного Суду від 30.10.2018 р. у справі 757/172/16-ц й у подальшому неодноразово продубльовано в інших постановках суду, виключна правова проблема має оцінюватися з урахуванням кількісного та якісного вимірів. З позиції Верховного Суду кількісний вимір ілюструє той факт, що проблема наявна не в одній конкретній справі, а у невизначеній кількості спорів, які або вже існують, або можуть виникнути з ураху-

ванням правового питання, щодо якого постає проблема невизначеності. У свою чергу з погляду якісного критерію про виключність правової проблеми свідчать такі обставини, як відсутність сталої судової практики у питаннях, що визначаються як виключна правова проблема; невизначеність на нормативному рівні правових питань, які можуть кваліфікуватися як виключна правова проблема; необхідність застосування аналогії закону чи права; вирішення правової проблеми необхідне для забезпечення принципу пропорційності, тобто належного балансу між інтересами сторін у справі. Метою вирішення виключної правової проблеми є формування єдиної правозастосовної практики та забезпечення розвитку права.

Процитована позиція, на наш погляд, виступає важливим методичним орієнтиром для адвоката та підлягає врахуванню при підготовці відповідного клопотання про передачу справи на розгляд до Великої Палати Верховного Суду.

Узагальнюючи все вищевикладене, варто наголосити, що забезпечення єдності судової практики не слід розглядати виключно як проблему Верховного Суду та його персональну відповідальність. Безумовно, як в силу Закону України «Про судоустрій і статус суддів», так і в силу окремих положень процесуальних кодексів саме Верховний Суд виступає центральною інституцією у сфері формування єдиних підходів щодо застосування правових норм, для чого законодавець надає йому низку спеціальних процесуальних інструментів. Однак зважаючи на суттєве значення окресленої проблематики та динаміку процесуального законодавства в частині доступу до касації у цивільних справах, певну місію та можливості у сприянні єдності судової практики відведено також і адвокатам. Останнє найбільш відчутно виявляється при зверненні до Верховного Суду із касаційною скаргою, що на сьогодні вимагає від адвоката розширеної аргументації при обґрунтуванні наявності підстав для касаційного перегляду із ретельним аналізом усталеної практики й правових позицій касаційного суду та інколи наведенням доводів стосовно необхідності відступлення від таких і формування нових єдиних правозастосовних підходів.

Попов О. І., PhD in Law, Associate Professor of the Department of Civil Procedure, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.

e-mail: alexpopov.kh@gmail.com ; ORCID 0000-0002-4792-250X

The role of the advocate in the ensuring the unity of the judicial practice in civil cases

The presented work highlights the possible ways of the advocate's influence on the implementation by the Supreme Court of the function of ensuring the unity of judicial practice in civil cases. Without denying the status of the Supreme Court as a central institution in the field of forming unified approaches to law enforcement, attention is focused on the fact that the dynamics of procedural legislation in terms of regulating procedures for access to cassation in civil cases allows us to rethink the mission and content of the representative function of a lawyer at the appropriate stage of the civil process. Based on the analysis of the current edition of the Civil Procedure Code of Ukraine, it is argued that the ability of the advocate to be an active subject of influence on the formation of a unified law enforcement practice is most noticeably manifested when overcoming existing filters of access to cassation, in particular, when applying to the Supreme Court with a cassation appeal, which today demands from the advocate extended argumentation when proving the existence of grounds for cassation revision, with a thorough analysis of

the established practice of the cassation court and, at times, giving reasons for the need to deviate from such practice and form new law enforcement approaches.

Along with the above, among the individual methods of influence of the advocate on ensuring the unity of judicial practice, the filing of a petition for the suspension of proceedings on the basis of a review of a court decision in similar legal relations (in another case) by way of appeal by the chambers of the Supreme Court, as well as a petition to transfer the case for consideration The Grand Chamber of the Supreme Court in connection with the need to resolve an exceptional legal problem.

Keywords: advocate in civil proceedings; the Supreme Court; the unity of judicial practice; grounds for cassation appeal; legal opinions of the Supreme Court; the principle of legal certainty.

Рекомендоване цитування: Попов О. І. Роль адвоката у забезпеченні єдності судової практики при розгляді цивільних справ. *Проблеми законності*. 2021. Вип. 154. С. 127–137. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.154.238834>.

Suggested Citation: Popov, O.I. (2021). Rol advokata u zabezpechenni yednosti sudovoi praktyky pry rozghliadi tsyvilnykh sprav [The role of the advocate in the ensuring the unity of the judicial practice in civil cases]. *Problemy zakonnosti – Problems of Legality, issue 154, 127–137*. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.154.238834> [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 10.08.2021 р.